

De Stadhoudersstoel uit de Amsterdamse Admiraliteit

TH. H. LUNSINGH SCHEURLEER

In de Republiek der Verenigde Nederlanden beschikte de Stadhouder over een speciale zetel, die in de vele Colleges, waarin hij een leidende functie vervulde, voor hem gereed stond en als 'Stoel van de Stadhouder' bekend was.¹ Zo bevond zich in de vergaderzaal der Staten-Generaal, zowel als in die van de Raad van State en van het Hof van Holland een stadhouderlijke zetel. Ook in het Admiraliteitsgebouw van Amsterdam, Het Prinsenhof, had de Stadhouder als Kapitein-Admiraal-Generaal zijn bijzondere stoel. Het exemplaar, dat in 1748 voor Willem IV besteld werd, maakt met enige andere stoelen met soortgelijke functie deel uit van de verzamelingen van het Rijksmuseum. Het is een bijzonder rijk gebeeldhouwde en vergulde armstoel (afb. 1), bekleed met groen fluweel met op de rug

¹) Men zie voor het onderwerp: Th. H. Lunsingh Scheurleer, *De Stoel van de Stadhouder*, *Oud-Holland* LXIII (1948), blz. 189. De stadhouderstoelen in het Rijksmuseum zijn beschreven in de *Catalogus van Meubelen, Rijksmuseum, Amsterdam*, 1952, Nos 260, 261, 263, 264.

Afb. 1. *Stoel van de Stadhouder uit de Admiraliteit te Amsterdam*

Afb. 2. *R. Vinkeles, Willem V neemt zitting in bet Admiraliteitscollege te Amsterdam, 1768. Gravure*

het wapen van Oranje Nassau in reliëf geborduurd. Op het losse kussen zijn de letters P.P.P. (Pugno Pro Patria het devies van de Admiraliteit) aangebracht. De stoel waar een – eveneens verguld – voetenbankje bij behoort, werd in Den Haag gemaakt door N. Bruynestein die er het aanzienlijke bedrag van 751 pond 10 schell. voor kreeg.² Ook Willem V nam, toen hij bij zijn bezoek aan Amsterdam in 1768 de plechtige zitting van het Admiraliteitscollege presideerde, op deze zetel plaats. Een gravure van Vinkeles brengt deze bijeenkomst in beeld en in de aan het hoofd van de tafel staande zetel van de Prins herkent men gemakkelijk onze stoel (afb. 2). Het is duidelijk, dat bij de vele functies die de Stadhouders vervulden, zij slechts zelden op de voor hen bestemde zetel konden plaats nemen. Bij afwezigheid van de Stadhouders behield de stoel echter zijn eenmaal vastgestelde plaats en hij belichaamde dan het stadhoudelijke gezag, dat op deze wijze in alle Colleges, waar zich een dergelijke stoel bevond, tot uitdrukking kwam.

Slechts in enkele gevallen was het aan anderen dan de Stadhouders zelf geoorloofd op diens stoel plaats te nemen. In Amsterdam viel die eer te beurt aan de stadhoudelijke representant in de Admiraliteit, die bij afwezigheid van de Prins letterlijk en figuurlijk diens plaats innam. In deze functie van gewicht benoemde Willem IV in 1749 de vermogende burgemeester Gerard Arnout Hasselaar, die op 21 maart van dat jaar met de waardigheid van dat ambt bekleed werd. In de onlangs gepubliceerde 'Jiddische Kroniek over de jaren 1740-1752'³ geeft de schrijver Abraham Chaim Braatbard van deze plechtigheid een levendig verslag, waaruit ik hier enige passages laat volgen:

'Zodra de genadige heer het ambt en de eer gekregen had en de burgemeesters op de hoogte gebracht waren, dat hij verkozen was, maakten zij dit in de krant bekend, namelijk dat Zijne Hoogheid hem (Hasselaar) als plaatsvervanger had aangesteld om de hoge zaken waar te nemen en wat hij zal doen is welgedaan, naar alle billijkheid.

Dezelfde dag verzamelden zich alle magistraten, dat wil zeggen burgemeesters, schout en schepenen in hun koetsen voor de deur van de genadige heer Hasselaar. Zij wachtten op elkaar tot zij er allemaal waren. Toen gingen de burgemeesters en de schout naar binnen en voerden de heer Hasselaar aan de hand naar buiten naar zijn koets.

Voorop reden de burgemeesters, daarna mijnheer Hasselaar, dan de schout en tenslotte de schepenen en andere autoriteiten naar het Prinsenhof.

²) In het huis Longleat (Wiltshire) bevindt zich een statiezetel, die zoveel overeenkomst met onze stoel van de Admiraliteit vertoont, dat wij moeten aannemen, dat ook deze bij Bruynestein besteld is en wellicht als geschenk van Willem IV naar Engeland kwam. ³) Abraham Chaim Braatbard, De zeven provincien in beroering, Jiddische Kroniek over de jaren 1740-1752. Uitgegeven door L. Fuks, Amsterdam, 1960, blz. 142.

Toen alle heren bij het Prinsenhof gekomen waren, stapten eerst weer de burgemeesters uit hun koets en namen mijnheer Hasselaar weer bij de hand. Daarna volgden de andere magistraten. De schout liep vooruit en zij brachten hem naar de kamer, waar de stoel van Zijne Hoogheid staat, waarop Hij altijd zit, wanneer hij in Amsterdam is. Zij plaatsten hem in deze stoel en gaven hem de macht om naar goeddunken te commanderen. Zo zat hij met grote eer op de stoel, zoals men wel denken kan en zoals het zo iemand toekomt.⁷

Braatbard, die voor de Joodse inwoners van Amsterdam alle steun van de Stadhouders mocht verwachten, zag kennelijk ook hoog op tegen diens vertegenwoordiger. Van de functie, die eenmaal onze stadhoudersstoel in het Prinsenhof speelde, kan men zich moeilijk een meer beeldende beschrijving dan zijn verslag voorstellen.

Een proefdruk van Paulus Potter

J. VERBEEK

Voor wie kan werken in één van de grote prentenverzamelingen van de wereld – en ons Prentenkabinet behoort daartoe – bestaat steeds de kans nog onbekende schatten te ontdekken. Ook onder het van het ogenblik van zijn bestaan af graag verzamelde grafisch werk van de grootste etsers. Zo bleek onlangs, dat tussen de etsen van Paulus Potter in onze verzameling zich een onbekende, onbeschreven vroege staat bevond van diens 'Liggende koe bij een boom' (Dutuit 17). Deze prent was onbekend gebleven aan Duplessis, die als eerste een uitgebreide beschrijving gaf van het complete oeuvre van Potter, ook aan Dutuit en aan E. L. Allhusen die in 1939 een zeer gedetailleerde beschrijving van alle bekende staten publiceerde in *The Print Collector's Quarterly*.

De bedoelde prent is vroeger dan de beide tot nu bekende staten. De verschillen zijn vele, waaronder enkele nogal opvallende. De door Potter in al zijn overige etsen gebruikte omtrekslijn ontbreekt in onze eerste staat nog. De achtergrond onder de kop van de koe is nog grotendeels onvoltooid, links van de boom ontbreekt zelfs elke aanduiding van een achtergrond. In de volgende staat heeft de kunstenaar, om een gecompliceerder schaduw effect te bereiken, op vele plaatsen op het lichaam van de koe arceringen toegevoegd, die het duidelijkst zichtbaar zijn op de uier en onmiddellijk daarboven, op de onderzijde van de buik, op de naar ons gekeerde voorpoot en op alle lichte gedeelten van de onderzijde van de hals. Bovendien werd de plaat verkleind, zowel in de hoogte als in de breedte met ca 4 mm, de omtrekslijn aangebracht en waar nodig alles aangevuld tot aan deze lijn (vooral in de rechter bovenhoek is dit